

EĞİTİM TEKNOLOJİSİ AÇISINDAN TÜRK EĞİTİM POLİTİKASI

Doç. Dr. Cevat ALKAN*

Eğitim teknolojisi açısından Türk Eğitim Politikasını irdelemeyi konu alan bu inceleme eğitimde politika ve teknoloji arası ilişkileri belirlemek ve gerekli eğitim teknolojisini geliştirebilmek için politik düzeyde alınması gerekli önlemleri saptamak ereğini gütmektedir.

İncelemede saptanan ereğe ulaşmak üzere konu Türk eğitim politikasının ve Türk Eğitim teknolojisinin genel durumları ile eğitimde politika-teknoloji arası ilişkiler yönünden ele alınmaktadır.

İncelemede eğitim politikası, saptanmış eğitim hedeflerine erişmek üzere alınacak kararları kılavuzlamak ereğiyle benimsenen yol ve yöntem anlamında, eğitim teknolojisi de eğitimle ilgili kuramların benimsenen hedef ve politikaya uygun olarak en etken biçimde işe koşulması anlamında kullanılmaktadır.

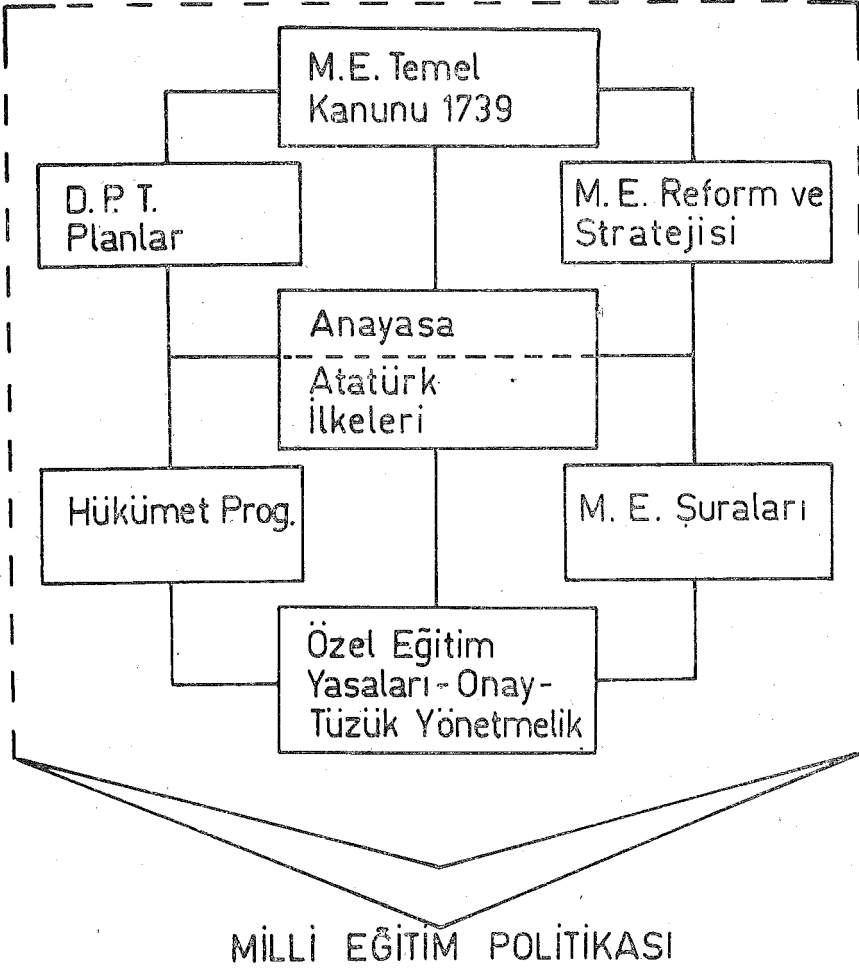
Kapsam yönünden inceleme, konu ile ilgili durum saptama, analiz, değerlendirme ve sonuçlandırma aşamalarını içermektedir.

TÜRK EĞİTİM POLİTİKASININ GENEL DURUMU:

Eğitimle ilgili işlerin yürütülmesinde izlenecek ölçülü ve sistemli bir yol ve yöntem anlamında eğitim politikasını oluşturan temel öğeler hiç kuşkusuz başta Anayasa ve Atatürk ilkeleri olmak üzere ilgili yasalar, kalkınma planları, ve hükümet programlarıdır. Şekil 1.

Kaynağını Türk ulusunun zengin kültürü, uygarlığı ve Atatürk'ün düşün sisteminden alan milli eğitim sistemimizin esasları Cumhuriyetimizin ilk yıllarında saptanmıştır. Bugün aradan yarım yüzyıllık bir süre geçmesine rağmen, eğitim politikasının ve esaslarının yeniden for-

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi

Şekil 1.

Türk Eğitim Politikasını Oluşturan Temel ve Yasal Kaynaklar.

müle edilmesinde benimsenen esaslar başlangıçta saptananlardan farklı değildir. Gerek anayasanın eğitim için benimsediği esaslar, gerek ilgili yasalarda eğitim için öngörülen ilkeler, gerekse kalkınma planları, eğitim şuraları ve eğitim reform ve strateji çalışmalarında benimsenen ilkeler dün olduğu gibi bugün de DEMOKRATİK, LÂİK, ATATÜRK İLKELERİ, SOSYAL ADALET, İMKAN VE FIRSAT EŞİTLİĞİ'ne dayalı, devletin gözetim ve denetimini esas alan BÜTÜNLÜK, GENELLİK, SÜREKLİLİK, YÖNELTİCİLİK niteliklerini taşımaktadır.

Demokratik, sosyal hukuk devleti esasına dayalı bir anayasa ile Atatürk'ün rasyonalist ve pozitivist düşün sisteminin şekillendirdiği bu esaslar konusunda üzerinde durulması gereken ana nokta bunların ne ölçüde kristalize olmuş tutarlı ve istikrarlı bir eğitim politikasına dönüştürülebildiği ve uygulamalara ne ölçüde yön verebildiği hususudur. Elli yıllık Cumhuriyet döneminde Türk toplumunun siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda ulaştığı düzey ve eğitimimizin bugün içinde bulunduğu durum bu konuda yeterli bir fikir vermektedir.

Cumhuriyet döneminin başlangıcında eğitimin temel sorunları ulusal birliği sağlamak, eğitimi demokratlaştırmak, lâikleştirmek, ve devletleştirmek sorunlarıydı. Tevhidi Tedrisat Yasası ile eğitimde birlik, eylemde olmasada, yasal anlamda gerçekleştirildi. Ancak eğitimi demokratlaştırma, lâikleştirme ve devletleştirme konuları bugün halâ üzerinde tartışılan ve gerçek anlamda çözümlenememiş sorunlardır.

İlgili araştırma ve incelemelerden anlaşıldığı üzere, eğitim sisteminin yarım yüzyıllık uğraşlara rağmen arzulanan hedeflere ulaşamadığı, nüfus artışına, siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelere ayak uyduramadığı ve sonuç olarak bugün kuramsal düzeyden uygulama alanına kadar uzanan bir yığın sorunla karşı karşıya bulunduğu bir gerçektir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin kuruluşunda vatandaşların büyük çoğunluğunun, temel eğitimden yoksun bulunması ve toplumda kısa zamanda bazı reformların gerçekleştirilmesinin zorunlu olması nedeniyle yaygın bir halk eğitimi yerine elit bir zümrenin yetiştirilmesini öngören bir politikanın benimsenmesi sonucunu doğurmuştur. Kurucular toplumda kısa zamanda yapılması arzu edilen temel reformların ancak böyle bir eğitimle yetişecek idealist liderlerin öncülüğü ile gerçekleştirileceğine inanmışlardır.

Başlangıçta bu eğitim anlayışına göre örgütlenmiş eğitim sistemi dar tabanlı pramidi andıran düşey yönlü bir kuruluş niteliği kazanmış olup belirli bir zümrenin tekelinde kalmıştır. Programlar, geleneksel anlamda, akademik disiplinler etrafında düzenlenmiş belleğe dayanan öğretme-öğrenme yöntemleri sıkı sınav uygulamalarıyla öğrencilerin öğrenmeleri yapay olarak güçleştirilmiştir. Sistemde belirli kurumlara (lise-üniversite) özel imtiyazlar sağlanmış ve eğitim bu yönde gereksiz zorlamalarla karşı karşıya bırakılmıştır. Sonuç olarak, eğitim toplumun ve bireylerin gerçek ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak, dondurulmuş kalıplar sistemi durumuna getirilmiştir. Cumhuriyet Türkiye'si için başlangıçta uygun gibi görünen bu düşünsel ve politik yaklaşım zamanla,

bir yandan toplumdaki koşulların değişmesi, diğer yandan çağdaş eğitim kavramlarının benimsenmesiyle değerini yitirmiş, birey ve toplum için fonksiyonel olmaktan uzak kalmıştır.

Bu durumu görebilen bazı öncüler eğitime çağdaş bir nitelik kazandırmaya ve toplumun sosyo-ekonomik, politik ve kültürel koşullarına uygun bir eğitim sistemi geliştirmeye çalışmışlarsa da çağdaş Türk eğitimine temel teşkil edecek sistematik bir düşün sistemi ve kuram geliştirmek mümkün olamamıştır. Bu nedenle de eğitim sistemi belirli ve kristalize olmuş bir politika izleme yerine belirli kişilerin ve grupların görüşleri ve sosyal, ekonomik ve politik baskıların etkisiyle normal bir gelişme gösterememiş, günlük olayların etkisinden kendisini kurtaramamıştır.

Konuya hukuksal açıdan bakınca eğitimi şekillendiren yasaların da günün koşullarına yeterince cevap vermekten uzak olduğu görülmektedir. 1939 yılından buyana millî eğitimle ilgili 35 yasa çıkarılmıştır. Bunların 9'u ilk öğretimle, biri orta öğretimle, yedisi mesleki ve teknik öğretimle, beşi yüksek öğretimle, üçü de kuruluşla ilgilidir. On yasa da genel niteliktedir.

Yasaların eğitim için getirdiği esaslar çağdaş görüşleri yansıtmaya ve yeterlilik yönünden oldukça tatmin edici nitelikte olmasına rağmen, imkân ve kaynak yetersizliği, politik baskılar, plansız uygulamalar ve ülkenin ekonomik yapısının eğitim hizmetleri için ön görülen yatırımları karşılayabilecek güçte olmaması gibi nedenlerle bu yasaların büyük ölçüde uygulama olanağı bulamadığı görülmektedir. Örneğin; 222 sayılı yasanın ilk okuldan sonra üst öğrenime devam edemeyen 12-14 yaş grubu için hayata ve iş alanlarına hazırlayıcı sınıf ve kursların açılması hususundaki hükmünün imkân ve kaynak yetersizliği nedeniyle gerçekleştirilememesi, planlarda eğitim için öngörülen gelişmelerin gerçekleştirilmemesini, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasasının öngördüğü birçok yasanın çıkarılamaması vb. gibi.

Diğer taraftan, gerek evrensel düzeydeki gelişmeler, gerekse ulusal kalkınma çabaları ve sosyo-kültürel, ekonomik değişme ve gelişmeler mevcut yasaları yetersiz hale getirmiştir. Bu nedenle eğitimde bir hukuk reformuna da şiddetle gereksinim vardır.

Ayrıca, çağdaş ortamda sistemli bir araştırma programına dayanmayan hiçbir etkinlikten olumlu sonuç almak mümkün olmadığı halde, mevcut eğitim sisteminde alınan kararlar, yapılan uygulamalar, bilimsel araştırmalara dayalı olmaktan çok ampirik nitelikte olup politik mülahazalar ve günlük olayların etkisindedir.

Türk eğitim politikasının oluşumunda yer alan temel öğelerden biri de Milli Eğitim Şûralarıdır. Mevcut yasalar gereğince bu organın her yıl toplanarak eğitimle ilgili meseleleri tartışması, çözüm yolları araması ve eğitimle ilgili kararlar alması gerekmektedir. 1939-1976 yılları arasında geçen otuzyediyıllık süre içerisinde dokuz defa eğitim şûrası toplanmıştır.

Çeşitli eğitim meselelerinin görüşüldüğü bu şûralarda yapılan çalışmalar ve alınan kararların eğitim sistemine ne ölçüde yön verebildiği, eğitim politikasının oluşumunu ne ölçüde etkilediği hususu incelendiğinde meydana çıkan durum pek olumlu görünmemektedir. Herşeyden önce ilgili yasaya uygun olarak şûraların zamanında toplanamaması, toplanan şûralarda alınan kararların daima zamanın Milli Eğitim Bakanlarının anlayışı doğrultusunda olması, ve danışma organı niteliğinde olan bu kuruluşun aldığı kararların bugüne kadar milli eğitim bakanlığını kararlar doğrultusunda uygulama yapmaya sevk etmemiş olması gibi olgular bu organın eğitim politikası üzerinde yeterince bir fonksiyonu olmadığını ortaya koymaktadır.

Konuya Devlet Kalkınma Planları açısından bakınca özellikle 1960'lardan sonra Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasının uzun dönemli planlara bağlandığı görülmektedir. Bu planlar eğitim politikasının kalkınma politikasının bir bölümü olarak ele alınmasını, kalkınma hedefleriyle tutarlı olarak düşünülmesi ve bu hedefleri gerçekleştirecek bir eğitim yapı ve muhtevasının oluşturulmasını ön görmektedir.

Ancak incelendiğinde görülmektedir ki, beşer yıllık dilimler halinde uygulanmakta olan üç plan döneminde de, eğitimle ilgili girişimlerde kalkınma planları ile gerekli ilişkiler kurulamamış öngörülen hedeflere ulaşamamış ve bazı dar boğazlara gelinmiştir. Bu husus Üçüncü Beş Yıllık Planda şu şekilde dile getirilmektedir:

Genel olarak planlı dönemde okul, öğrenci, ve öğretmen sayıları önemli ölçüde artmış olmakla birlikte eğitim sisteminde planlı dönemin başından bu yana ekonomik ve sosyal yapıya ve plan hedeflerine tam olarak uyan bir gelişme gerçekleştirilememiştir¹.

Böylece, incelendiğinde görülmektedirki Türkiye Cumhuriyeti ilk on yıl içinde eski eğitim sisteminin tamamını yenilemeyi başarmıştır. Ancak gerçekleştirilen köklü reformlara rağmen, ilk on yıllık devre sonunda eğitimin ciddi bir buhranla karşılaştığını görmekteyiz. Bu

1 Üçüncü Beş Yıllık Plan, paragraf 106.

buhran toplumun kalkınması için gerekli olan ve benimsenen yeni değerlerle donanık çevreden ve kültürden soyutlanmamış yeni bir kuşak yetiştirme sorunu olarak belirlemiştir. Türkiye’de eğitim alanında 1932’lerden sonra yeni aramaları ve aşamaları hızlandıran bu durum bugün dahi eğitimin gündeminde olan bir sorun olarak görünmektedir. Bu nedenledir ki 1930-1940 dönemi Türk eğitim tarihinde yeni bir eğitim anlayışı ve politikası geliştirme gayretlerinin yer aldığı dönem olarak karakterize edilmektedir.

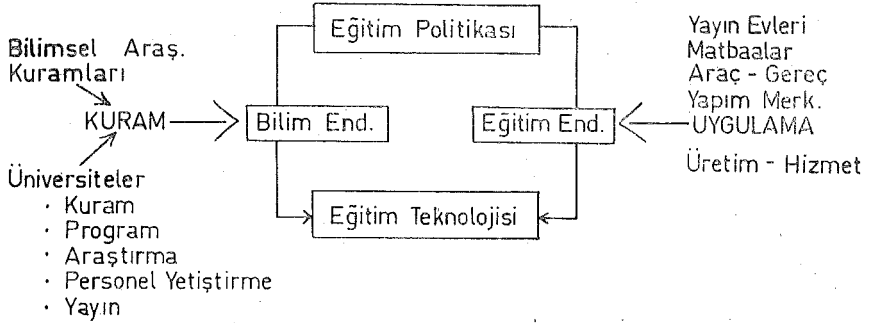
İşte, eğitim böyle bir arayış ve oluşum çabası içersinde iken, siyasal alandaki değişim, 1950-60 döneminde çok partili sistemi getirerek devrimlerden tavizler verilmeye başlanmış, çeşitli gruplar ve sosyal sınıfların eğitim üzerindeki olumsuz etkileri artmıştır. Bu durum dinamik bir gelişme ortamına yeni girmiş bulunan eğitim sistemi için bir talihsizlik olmuş ve henüz istikrar bulmamış ve olgunlaşamamış bu sektörü vakitsiz düşen bir kırağı etkisine maruz bırakmıştır. Bu zamansız ve aşırı politik müdahalenin olumsuz etkisi sonucunda eğitim, 1960’larda başlayan planlı kalkınma çabalarına rağmen, fonksiyonunu yerine getirecek güç ve yapıyı gösterememiştir. Bu nedenle, Cumhuriyet döneminde eğitimi yenileme ve güçlendirme girişimleri genel olarak olumlu olmakla beraber başlangıçta benimsenen hedeflere ulaşma açısından gerekli ve geçerli bir politika oluşturma anlamında Cumhuriyetin başlangıcındaki kadar ciddi bir sorunla karşı karşıya bulunmaktadır.

TÜRK EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN GENEL DURUMU

Bir eğitim sisteminde eğitim politikası ve teknolojisi arası ilişkileri saptayabilmek ve bu konuda öneriler geliştirmek için o sistemdeki eğitim teknolojisine ilişkin etkinliklerin çeşitli yönleriyle incelenmesi gerekir. Böyle bir inceleme ise bu alandaki kurumlar, yapılan çalışmalar, literatür, araştırma-geliştirme gibi konuları içermelidir.

Bir eğitim sisteminde eğitim teknolojisiyle ilgili kurumlar arasında üniversiteleri, bilimsel araştırma kurumlarını, milli eğitim bakanlığını ve çeşitli özel kurumları saymak mümkündür.

Diğer teknoloji alanlarında olduğu gibi eğitim teknolojisi de bir yandan kurama, diğer yandan uygulamaya dayalıdır. Bu teknolojinin kuramsal yönü bir bilim endüstrisine, uygulama yönü de bir eğitim endüstrisine dayanmak zorundadır. Bir eğitim sisteminde eğitim teknolojisinin durumu bu iki endüstri tarafından belirlenmektedir. Şekil 2.

Şekil 2. Eğitim Tek. Temel Endüstriler

Üniversite ve bilimsel araştırma kurumları daha çok eğitim teknolojisine bilim endüstrisi yönünde katkıda bulunurlar. Katkı biçimi ise kuram, program, araştırma, personel yetiştirme konularında olmaktadır. Yayın evleri, matbaalar, araç-gereç yapım merkezleri eğitim endüstrisi oluşturma yönünden eğitim teknolojisine katkıda bulunurlar. Milli Eğitim Bakanlığı ise her iki sektörün hizmetinden yararlandığı gibi bu hizmetleri bizzat kendisi de yapmaktadır.

Eğitim teknolojisi alanında okul sistemine hizmet götüren kurumlar örgüt, görev ve fonksiyonları yönünden incelendiğinde bunların beş ana grup altında toplandığı görülür. Birinci ve ikinci grupta bilimsel araştırma ve öğretim fonksiyonunda bulunan yüksek öğretim kurumları, TÜBİTAK ve MPM gibi kuruluşlar, üçüncü grupta Milli Eğitim Bakanlığına bağlı konuyla direkt ilgili genel müdürlük, başkanlık ve merkezler gibi üretim ve hizmet birimleri. Dördüncü grupta radyo, televizyon yayın ve kitaplık hizmetlerini okullara ulaştıran TRT, Kültür Bakanlığı ve diğer ilgili genel müdürlükler yer almaktadır. Beşinci grup araç-gereç yapım ve dağıtım işleriyle uğraşan özel ticari ve sanayi kuruluşlarından oluşmaktadır. Şekil 3 bu kurumların örgüt, görev ve fonksiyonlarını şematik olarak göstermektedir.

Eğitim teknolojisi ile ilgili mevzuatın, genellikle kanun, tüzük, yönetmelik ve onaylardan oluştuğu görülmektedir. Türk Milli eğitiminin "Bilimsellik" ve "Planlılık ilkeleri" eğitim teknolojisine ilişkin esasları şu şekilde belirtmektedir:

- . . .Ders programları ve eğitim metodları ile ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.

..eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımdan teşvik edilir ve desteklenir.

— Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır².

Bu temel ilkelere göre eğitim sistemimizde eğitim teknolojisinin bilimsel esaslara göre planlı biçimde ele alınması ve sürekli olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu konuda 1920–1940 tarihleri arasında çıkarılan yedi kanun daha çok basılı öğretim gereçleriyle ilgilidir. 1950–1970 döneminde mevzuatın çoğunlukla bakanlık onaylarıyla düzenlenmekte olduğu dikkati çekmektedir. Bu dönemde yapılan işler arasında genel müdürlük düzeyinde örgütlenme, okul tesislerini donatma, teknik yayınlar, mektupla öğretim, gör-ışit araç üretimi yer almaktadır. 1970'den sonraki dönemde 1739 sayılı yasa ile konunun yeni bir anlayışla ele alındığı görülmekte ve bunu izleyen dönemlerde hizmetin yüksek öğretim düzeyine ve radyo-televizyon ile mektupla öğretim alanına kaydırıldığı dikkati çekmektedir.

Eğitim teknolojisi alanında yapılan çalışmaları ve götürülen hizmetleri basılı öğretim materyalleri, gör-ışit araç ve gereçleri, yabancı dil laboratuvarları, radyo ve televizyonla eğitim, komputerle öğretim, mektupla öğretim, sınıf öğretimi ve teknik insan gücü olmak üzere çeşitli yönlerden incelemek gerekir.

Milli eğitim bakanlığı eğitim sistemimizin basılı öğretim materyallerine ilişkin hizmetlerini başta, 1920'lerden bu yana sürekli olarak gelişen ve 1966 yılında "Yayımlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğü" haline getirilen örgütü ile bu genel müdürlüğe bağlı Milli Eğitim Basımevi ve 3577 sayılı yasa ile 1939'da kurulan Milli Eğitim Yayın evleri olmak üzere çeşitli birimleriyle götürmektedir. Ayrıca bakanlık hizmetleri çeşitli özel kurumların bu alandaki faaliyetleriyle de desteklenmektedir.

Eğitim kurumlarına ait bina ve tesislerin çevre koşullarına ve eğitim programlarının gereklerine göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından

2 "Milli Eğitim Temel Kanunu" Kanun No: 1739, Kabul tarihi: 14.6.973, 24 (Haziran 1973 tarih ve 14574 sayılı resmi gazete) Madde: 13, 14

planlanıp yaptırılması yasal gerektir. Bu maksatla her yıl Bakanlık bütçesine gerekli ödenek konmaktadır. Ancak öğrenci sayısının hızla artması, ödeneklerin tam olarak yapılmaması ve gayesinden sapıtılması nedeniyle bu hizmet gereği gibi karşılanamamakta ve önemli bir sorun olarak çözüm beklemektedir. Eğitim kademelerinde, genellikle öğrenci-öğretmenlik oranları uluslararası standartların gerisinde bulunmaktadır. Ayrıca mevcut olanların daha verimli biçimde kullanılması için yapılan çalışmalar yeterli değildir.

1960'lara kadar öğretim araçları yurt dışından sağlanmaktaydı. Bu yıllarda faaliyete geçirilen Ders Aletleri Yapım ve Onarım Merkezi, Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Merkezi ve İl Eğitim Araçları Merkezleri bu alandaki üretim ve hizmet ihtiyacını yurt içinden karşılama olanağını sağlamıştır.

Ders araç ve gereci yönünden eğitim kademelerindeki durum birbirinden pek farklı değildir. Ana okullarının 1/4'ünde, ilk okulların 1/2'sinde, orta okullarda derslere göre farklı bir durum olmakla beraber araç gereç yeterli değildir. Liselerde sadece fen derslerinin araç gereç ihtiyacı kısmen karşılanmıştır. Yüksek öğretim kurumları ve üniversite fakültelerinin araç ihtiyaçları henüz belirli bir plan dahilinde ele alınmamıştır.

Yabancı dil, müzik, beden eğitimi dersleri için gerekli araçların yapımına henüz başlanmış değildir. Mevcut ders araçlarının çoğu gösteri deney aracıdır. Yaygın ve örgün eğitim kurumlarının gerektirdiği film, şeritfilm, diya, fotoğraf ve öğretim levhası gibi eğitim araçları üretimi yeterli değildir. Radyo ve Televizyon programları örgün eğitimi gereği gibi destekleyebilecek nitelik ve nicelikte değildir.

Diğer taraftan, Radyo ve Televizyonla öğretim, bilgisayarla öğretim, yabancı dil laboratuvarları ve programlı öğretim gibi eğitim teknolojisi uygulama yöntemleri eğitim sistemimiz için çokyeni konulardır. Mevcut bazı çalışmalar başlangıç düzeyinde ve deneme niteliğindedir. Bu yöntemlerin yaygınlaştırılması için gerekli alt yapı olanakları ve teknik insangücü yeterli değildir.

Öğretim yaşantılarının merkezi olması gereken okul kitaplıkları, eğitim etkinliklerine gerekli katkıyı yapmaktan çok uzak bulunmaktadır.

Böylece öğretme öğrenme süreçlerinin yürütülmesinde çağdaş kuramlara ve ilkelere uygun olarak eğitim teknolojisi olanaklarından yararlanma durumu incelendiğinde bunun oldukça yetersiz olduğu görül-

mehtedir. Uygulamalar, genellikle öğretmen, tebeşir tahtası, ders kitabı, veya teksir notları ile sınırlı bulunmaktadır. Öğretme-öğrenme yöntem ve ortamlarının teknolojik gelişmelere paralel olarak geliştirilmediği görüşü yaygındır. Araştırmalar da bu kanıyı doğrulamaktadır.

Uygulamadaki bütün bu olumsuz durum ve yetersizliklere rağmen mevzuat düzeyinde durum farklıdır. Örneğin; Milli Eğitim Reformu ve Stratejisi'nde Eğitim Teknolojisine ilişkin hususlar şu şekilde ifade edilmektedir:

Öğretimde modern metodlar kullanılacak; kitaplık, laboratuvar, ve atelye çalışmalarına geniş ölçüde yer verilecektir.

Ders kitapları ile diğer eğitim araç ve gereçleri gelişen eğitim teknolojisinin imkanlarından yararlanmak suretiyle öğretim program ve metodlarına uygun olarak hazırlanacak ve sürekli şekilde geliştirilecektir.

Mevcut öğretmenlerden daha etkili ve yaygın olarak yararlanmak, okul ve öğretmen açıklarını hafifletmek amacıyla film, radyo, televizyon, mektupla öğretim, programlı öğrenme gibi araç gereç ve tekniklerden yararlanılacaktır³.

Devlet Planlama Teşkilatının Yeni Strateji ve Kalkınma Planının onbirinci ve onikinci bölümlerinde eğitim konusunda yapılacak işler ve alınacak tedbirler belirtilerek planın bu konuda benimsediği ilkeler şöyle ifade edilmektedir:

. . .Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi için öğretim program ve yöntemlerinin devamlı olarak yenilikleri yansıtıcı yönde geliştirilmesi, eğitim araçlarının uluslararası standartlara uygun sayı ve nitelikte temini, öğrenci /öğretmen ve öğrenci /derslik oranlarının modern standartlara ulaştırılması için yeterli sayıda öğretmen yetiştirilmesi ve bunun için gerekli fiziki yatırımın yatırımlarda tasarrufu sağlayacak ve araştırmalar sonucu saptanacak standartlara uygun olarak yapılması gerçekleştirilecektir⁴.

Ayrıca, sekiz yıllık temel eğitimi uygulayan okulların ders programlarının gerektirdiği kitap ve araçların tespit edilerek yapımlarının hızlandırılması ve bu konudaki dar boğazların giderilmesi, orta-öğre-

3 "Milli Eğitim Reformu Stratejisi", 13 Ekim, 1972 tarih ve 14335 sayılı Resmi Gazete.

4 T.C. Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı *Yeni Strateji ve Kalkınma Planı ÜÇÜNCÜ BEŞ YIL 1973-1977*, Yayın No: DPT: 1972, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1973. sayfa: 718

tim kurumlarında gözlem ve deneye dayalı olarak hazırlanacak ders programları için gerekli ders araçlarının yapılması; yüksek öğretim sistemi eğitim sürecinde modern eğitim teknolojisindeki gelişmelerden yararlanılması *planın öngördüğü* hususlar arasında yer almaktadır⁵.

Diğer taraftan, eğitim teknolojisi alanında hizmetin daha yaygın ve etken duruma getirilmesi için yayım ve araştırma gibi çalışmalar da yer almaktadır. Ancak, kitaplıklar ve ilgili kurumlar incelendiğinde Türkçe literatürde eğitim teknolojisi alanında kitap, araştırma raporu ve diğer çeşitli yayımlar sayısının pek fazla olmadığı görülmektedir. Mevcut yayımları: gör-ışit araçları, iletişim, bilgisayar, mektupla öğretim, programlı öğretim, radyo-televizyonla eğitim, yabancı dil laboratuvarları ve genel konularda olmak üzere sekiz grubta toplamak mümkündür.

Birkaç adedi çeviri olan yayımların çoğu makale ve kitap formundadır. Diğerleri, araştırma raporu, dergi, katalog, büroşür, program bülteni ve ders notu şeklindedir. Radyo ve Televizyon konusundaki yayımlar çoğunluktadır.

Yayımların 1960'lardan sonra gelişmeye başladığı ve 1970'lerden sonra hızla artmakta olduğu görülmektedir. Mevcut yapıtların çoğu üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığının ilgili dairelerince yayımlanmıştır.

Türkiye'de eğitim teknolojisi alanında araştırma çalışmaları yok denecek kadar az ve henüz başlangıç dönemindedir. Sayısı çok az olan bu araştırmalar çoğunlukla seminer raporu ve teksir formundadır. Araştırma personeli yeni yeni yetiştirilmektedir. Konuyla ilgilenen kurumlar arasında eşgüdüm yoktur.

Araştırmalar, bu alandaki kurumların etkenliği, eğitim araçlarının sayısal yeterliği, kullanılma durumları ve eğitime olan katkıları; öğrenme-öğretme etkinliklerinin okullarda kuramsal esaslara göre yürütülüp yürütülmediğini belirlemek üzere yapılmış çalışmalardır. Araştırmalar, ilgili kurumların statü ve örgüt yönünden yetersiz olduğunu, öğretmenlerin eğitim kuramları hakkındaki bilgilerinin eksik olduğunu, uygulamaların belirli kuramsal esaslara uygun olmadığını; araçların yetersiz olduğunu, mevcutlardan gerekli biçimde yararlanılamadığını mevcut personelin nicel ve nitel yönden yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

5 A.G.E. s. 744 ve 771.

Mevcut yetersizliklerin giderilmesi ile ilgili araştırma önerileri arasında ilgili kurumların statü ve örgüt yapılarında, ilgili mevzuatta, öğretmen yetiştirme programlarında gerekli değişikliklerin yapılması yer almaktadır. Ayrıca ek finansman kaynakları sağlama, uzman personel yetiştirme, okullara laboratuvar kurma, hizmet-içi eğitim merkezleri tesisi ve benzeri tedbirler öneriler arasında bulunmaktadır.

Sonuç olarak, eğitim teknolojisi alanında Türk Eğitim Sistemindeki etkinlikler yapı, içerik ve yöntem açısından incelendiğinde görülmektedir ki; alan henüz oluşum aşamasındadır. İlgili kurumlar, hizmetin gerektirdiği yapı ve eşgüdümünden yoksundur. Konuyla ilgili mevzuat, çoğunlukla Milli Eğitim Bakanlığının görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen kanun, onay ve yönetmelikler şeklindedir. Mevzuat yönünden gelişme 1920-40, 1950-70 ve 70 sonrası olmak üzere aşamalı bir karakter arz etmektedir. Birinci aşama, basılı öğretim gereçleri, ikinci dönem, örgütlenme ve hizmeti yayma, ve üçüncü dönem de, yeni sistem ve yöntemlere yönelik bir nitelik taşımaktadır.

Alanda götürülen hizmetle ilgili olarak, basılı eğitim gereçleri konusunda ağırlık, Yayınlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğünün üzerindedir. Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğunda bulunan bina ve tesis hizmetleri yetersizdir. Gör-ışit eğitim araçlarına ilişkin üretim ve hizmet çalışmaları ile radyo ve televizyonla eğitim program yayınları TRT'nin olanaklarından yararlanılarak milli eğitim bakanlığının ilgili daireleri ve merkezleriyle yürütülmektedir. Bu alandaki çalışmalar da sistemin bütününe kapsama ve ihtiyaçların karşılanma biçimi açısından yeterli değildir. Okul kitaplarının gerekli hizmeti sağlamaktan uzak olduğu; saptanmış olanaklardan da gereği gibi yararlanılamadığı; uygulamaların çoğunlukla yazı tahtası, kitap veya ders notu ve öğretmenle sınırlı bulunduğu görülmektedir.

Eğitim teknolojisi ile ilgili esaslar gerek Milli Eğitim Temel Kanununda gerekse Milli Eğitim Reformu Stratejisinde temel ilke olarak belirlenmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı ve Milli Eğitim Bakanlığı bu alanda yapılması gereken işler ve alınması gereken tedbirlere programlarında yer vermektedirler. Ancak, gerek ilke olarak belirlenen esasların, gerekse programlarda sözü edilen hususların uygulamaya dönüştürülmesi henüz gerçekleştirilmemiştir.

Alan, kaliteli ve yeterli bir Türkçe Literatürden yoksundur. Sayıları sınırlı olan kaynaklar 1960'lardan, ve özellikle 1970'lerden sonrasına aittir. Araştırma çalışmaları başlangıç aşamasında ve yetersizdir.

Küçük çaptaki araştırmaların çoğu yüksek lisans çalışması niteliğindedir.

EğİTİMDE POLİTİKA VE TEKNOLOJİ ARASI İLİŞKİLER:

Eğitimin saptanan hedeflerine erişmede izlenen çalışmaların düzenli, planlı biçimde yürütülmesinde tutulan ölçülü bir yol ve yöntem anlamında EğİTİM POLİTİKASI kavramı ve eğitimle ilgili kuramların en etken ve olumlu biçimde uygulamaya dönüştürülmesi anlamında EğİTİM TEKNOLOJİSİ arası ilişkilerin durumuna, gerek genel düzeyde gerekse Türk eğitim sistemi çerçevesinde baktığımızda ilk dikkati çeken hususun her iki kavramın da eğitim etkinliklerinin belirli değerler ve hedefler doğrultusunda en rasyonel ve bilimsel biçimde kanalize edilmesinde temel birer araç olduğu hususudur.

Bu iki kavramın (eğitim politikası ve eğitim teknolojisi) eğitimde istendik hedeflere erişmede, bir araç olma ortak özelliği yanında karşılıklı bağımlılık özelliği de vardır. Çünkü, belirli eğitim hedeflerine erişmede izlenecek belirli bir eğitim politikasının gerçekteşebilmesi için gerekli olan belirli bir eğitim teknolojisi olduğu gibi bu hedeflerin ve politikanın değişmesiyle gerekecek olan eğitim teknolojisinin niteliği de farklı olacaktır. Ayrıca, farklı teknolojilerle belirli hedeflere ulaşma işinin de farklı politikaların izlenmesini gerektireceği de bir gerçektir.

Bu iki kavram arası ilişi, bir bakıma belirli bir yere gitmede seçilecek farklı ulaşım yolunun farklı ulaşım aracı gerektirmesi gibi bir benzetme ile de açıklanabilir. Burada yol politika, araç da teknoloji olarak düşünülebilir. Bir hedefe ulaşmada çeşitli yollar (politikalar) olduğu gibi belirli bir yolda farklı araçlar da kullanılabilir. Burada önemli olan belirli hedefe en uygun yolla ve en uygun araçla ulaşmaktır. Ayrıca, uygunluğun gerçekteş, rasyonel, ekonomik, bilimsel vb. ölçütler açısından geçerli ve güvenilir bir nitelik arzetmesi gerekir. Diğer taraftan belirli hedeflere ulaşmanın ancak belirli yollar ve araçlarla gerçekteşebileceği de göz önünde bulundurulmak zorundadır. Yani "Ay" hedefine kara yoluyla ve kağıyla ulaşmanın mümkün olamayacağı gibi. Veya yaratıcı ve yapıcı bir eğitim hedefine pasif ve ezbere dayalı bir uygulamayla ulaşılamayacağı gibi.

Konuya, gerek eğitim politikamızın benimsenen hedefler açısından isabeti ve başarısı açısından, gerekse politika-teknoloji ilişkileri açısından baktığımızda olumlu ve iç açıcı bir görünüm ile karşılaşılmamaktadır.

Türk Milli Eğitim Sisteminde Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana bir hayli gelişmeler kaydedilmiş olmakla beraber, eğitim ülkenin nüfus artışına, politik, sosyal ve ekonomik, gelişmelerine gereği gibi ayak uyduramamıştır. Bu nedenle de gerek kavramsal yönden, gerekse yapı ve işleyiş yönünden kuramsal düzeyden uygulama düzeyine kadar uzanan birçok sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Genellikle, eğitimin temel politika stratejisi, yapısı, içeriği, yöntemi, finansmanı, hukuksal mevzuatı, yönetim ve öğretim hizmetleri gibi konularla ilgili olan bu sorunların çözümü için yapılan girişimler isabetli ve uygun bir politika izlenememesi nedeniyle başarılı olamamıştır.

Bugüne kadar izlenen politikanın durumu incelendiğinde bunun, genellikle daha fazla okul açmak, daha fazla öğretmen temini, daha fazla mali kaynak sağlamak gibi meselenin özüne ilişkin olmayan ve yüzeyde kalan cinsten tedbirler olduğu ve hızla artan talepler karşısında eğitimi istenen hedefe ulaştıramadığı görülmektedir. Bu durumda bugüne kadar izlenen politikadan farklı bir politikanın geliştirilmesi gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu husus Ege Üniversitesi senatosunca şu şekilde ifade olunmaktadır:

Eğitim yönünden memleketin bugün en çok ihtiyacını duyduğu husus kararlı bir eğitim politikasıdır. Eğitim diğer Devlet hizmetlerinden farklı olarak çok uzun vadeli bir çalışmadır. Bugün bir siyasi iktidarın zamanında dikilen fidanların meyvesini hangi siyasi iktidarın toplayacağı belli değildir. Eğitimin günlük siyasi tartışmaların üstünde ve milli bir politikayı hedef tutar tarzda düzenlenmesinde zorunluk vardır. Böyle bir ortamın yaratılması, eğitim sorunlarının çözümünün ilk ve olumlu kademesi olacaktır⁶.

Bugüne kadar izlenen eğitim politikasındaki bu istikrarsız ve olumsuz tutum yanında eğitim teknolojisi açısından da eğitim sistemimizin bugün ulaştığı nokta pek tatmin edici bir görünüm arz etmemektedir. Gerçekten, çeşitli girişim ve tedbirlere rağmen eğitim sistemimizde bugüne kadar değişmemiş olan ve eğitimi nitelik ve nicelik yönünden etkileyen hususun ne olduğu incelendiğinde bunun eğitim hakkındaki bilgilerin uygulamaya konma yöntemi olduğu görülmektedir. Gerek okul yönetiminde, gerek öğretme öğrenme yöntemlerinde, gerek sınıf yapısında, gerekse eğitim araç ve gereçlerinde yıllarca önceki uygulamalara kıyasla herhangi bir değişme ve gelişme olmadığı görülmektedir.

6 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, *Sekizinci Milli Eğitim Şurası* 28 Eylül 3 Ekim 1970 "Raporlar" Ege Üniversitesi Raporu s. 73.

Kapalı ve içe dönük sınıf yapısı, bir öğretmen bir grup öğrenci, ders kitabı, sıra ve yazı tahtasından oluşan bu uygulama, eğitimde yıllardır değişmeyen, insan-yoğun, ilkel bir teknolojiyi temsil etmektedir. Bugünkü eğitim sorunlarımızın çözümü ise herşeyden önce bu ilkel teknolojinin çağdaş bir teknolojiye dönüştürülmesine bağlı bulunmaktadır. Bugün eğitimimizin içinde bulunduğu dar boğazların aşılmasında ve sorunların çözümünde akılcı, bilimsel, gerçekçi ve istikrarlı bir eğitim politikası ile, çağdaş bir eğitim teknolojisinin ne denli önem taşıdığı böylece anlaşılmaktadır.

SONUÇ:

Görüldüğü üzere Türk Eğitim Politikamızı eğitim teknolojisi açısından kısa bir inceleme ve değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda gerek politika gerekse teknoloji yönünden eğitimde bugüne kadar izlenen yöntem ve denenmiş önlemlerin ötesinde bazı çözüm yollarının araştırılması gereği ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan denenmişin dışında geliştirilecek yeni yaklaşımların belirli bir strateji ve aksiyon planına dayandırılması da zorunludur. Çünkü, bugünkü eğitim sistemimiz, tutarsız bir politika ve geleneksel-ilkel bir teknolojiye sahiptir. Eğitim sisteminde geçerli bir politika ve çağdaş bir teknoloji geliştirebilmek için bu maksatla yeniden örgütlenmek, gerekli araştırma ve öğretim çalışmalarını önem ve öncelikle ele almak, gerekli personeli yetiştirmek, yeni örgüt ve tesisler kurmak gerekmektedir. Bu ise eğitimde bir yandan bazı yapısal değişikliklere diğer yandan önemli yatırımlara yol açmaktadır. Bu nedenle, eğitimde ihtiyaç ve talepleri karşılamak üzere daha etkin, yaygın ve verimli bir sistem oluşturmada gerekli olan eğitim politika ve teknolojinin geliştirilmesinde göz önünde bulundurulması gerekli önlemleri şöylece sıralamak mümkündür:

- 1- Eğitimde mevcut sorunlara çözüm getirebilecek çağdaş bir eğitim teknolojisinin etkin ve yaygın hale getirilmesine eğitim politikasında önem ve öncelik verilmeli ve bu hususu gerçekleştirecek önlemler alınmalıdır.
- 2- Eğitimde karar, planlama, organizasyon, koordinasyon ve benzeri süreçleri ulusal planlara uygun olarak gerçekleştirebilecek bir karar sistemi geliştirilmelidir.
- 3- Ulusal eğitim politikası bir hükümet politikası olmaktan çıkarılmalı gerçekten ulusun ve devletin tümüyle benimseyebileceği

uzun vadeli ve istikrarlı bir eğitim politikası geliştirilerek bunun gerçekleşmesi için gerekli ulusal eğitim plan ve stratejileri hazırlanmalıdır.

- 4- Araştırma Kurumları, Üniversiteler ve diğer ilgili kurumlar ulusal eğitim politikasının ve ağdaş eğitim teknolojisinin geliştirilmesinde sorumluluk yüklenmeli ve katkıda bulunmalıdırlar.